

DR C. HARAOUÏ:
KAM JDE NĚMECKO?

Od války existuje stále tendence učiniti z Německa zemi jedinečnou, nevysvětlitelnou, bouřící se neustále proti zdravému rozumu. Poslední volby jenom ověřily správnost tohoto mínění. Jsou věru ohromným paradoxem. Vzestup komunistů připomíná ruskou revoluci, úspěchy rasistů (národních socialistů) obdobná hnutí, která se v různých zemích Evropy více nebo méně zdařila. Přece je tu jistý rozdíl: v Německu ani komunisté ani národní socialisté, aspoň až doposud se nedostali k moci umlčováním všeobecného hlasovacího práva, násilně si osobující výhradné právo manifestovati, mluvíti, tisknouti, nebo prosazovati kandidáta, už napřed zvoleného, protože konkurenti byli donuceni k neúčasti. Dobrovolně nebo i z přinucení se podrobili pravidlům volební hry demokratického režimu; mluvili, manifestovali, křičeli po boku ostatních stran a v soutěži s nimi. Hlasy, které obdrželi, jsou hlasy svobodné, v tom smyslu, který má toto slovo v moderních demokraciích, to jest nejsou urvány násilím, nýbrž získány mudrováním, sofismaty, sliby, vábením a lžemi.

V Německu se nejedná o ozbrojenou menšinu, která vnucuje lhostejnému nebo nepřátelskému lidu vládu despotické skupiny, nýbrž o hnutí davů, které chtějí býti podrobeny jhu nového despotismu, mnohem krutějšímu než byl ten, jenž je dovedl ke katastrofě z r. 1918.

Od dvanácti let je to první případ toho druhu. Mnoho diktatur se usadilo v Evropě od doby bolševického úderu; ale všechny byly dílem násilí; žádná z nich nebyla podporována nebo nastolena davovým hnutím srovnatelným s tím, které nyní hluboce znepokojuje Německo. Všechny nynější evropské diktatury — rudé nebo bílé — by byly šťastny, kdyby mohly, každá ve své zemi počítati s tak četnými přívrženci, v poměru k počtu obyvatel, jako národní socialisté nebo komunisté v Německu.

Kdo jsou vlastně tito vítězi? Jaké jsou příčiny jejich vítězství? Jak ho využítukují?

Hle, co možno z toho vyvoditi objektivně a bez obav, že se hájí nebo napadá ta či ona politika mimo Německo.

Je zbytečno šířiti se o straně komunistické. Její postavení v Německu je stejné jako jinde: dav nevědomců a nespokojenců obklopených generálním štábem inteligentů nebo ctížadostivců, často placených Moskvou.

Vezme-li se v úvahu úhrnný vzrůst počtu poslanců v novém říšském sněmu, nejsou tyto zisky příliš závažné. Podařily se hlavně na úkor strany socialistické, jejíž relativní oportunistus v Německu jako jinde zklamal jistou část přívrženců.

Závažnějším, význačnějším, tíže vysvětlitelným se jeví vítězství strany národních socialistů Adolfa Hitlera.

Ve Francii — a je to přirozeno — myslí-li se na tuto stranu, zdůrazňuje se její ráz národní nebo spíše nacionalistický a v Hitlerových přívržencích se spatřují především odpůrci versailského míru a hlasatelé odplaty.

Zajisté, Hitlerovci jsou takoví. Ale tito nacionalisté jsou také, a možná především, socialisté. A jejich sociální program, ostatně neobyčejně prostinký, přesahuje v některém směru svou smělostí program II. Internacionály a setkává se takto s komunismem. Figuruje tam nejen znárodnění veřejných služeb, velkých závodů, bank, pojišťovacích ústavů, konfiskace velkého majetku a pozemková reforma, nýbrž se tam objevují ještě hrozby násilného postupu proti vyvolencům kapitalistického režimu. Národní socialisté nenávidí nejdříve boháče a pak teprv cizinu. K této nenávisti k majetku se pojí originelní rys hitlerismu: antisemitism.

Žid posuzovaný jako plutokrat a veliký zlatotepec kapitalismu je solí v očích národního socialisty. A tato nenávist nezůstává teoretickou; projevuje se skutečně násilnostmi, které na některých místech se zvrhly v pogromy.

Tento antisemitismus je možná to, co odlišuje národního socialistu od komunisty, s nímž má ostatně mnoho společného. Vysvětluje se tím, že v Německu, hlavně po revoluci z r. 1918 ^{náleží} celé bankovníctví, značná část velkého průmyslu a většina informačního tisku židům.

Po židech národní socialisté nenávidí nejvíce katolíky. Zatím co jejich antisemitismus se pojí k jejich nenávisti k bohatství, vyvěrá jejich antiklerikalismus z jejich nenávisti k cizině. Katolické centrum je jimi považováno za stranu, která přijímá rozkazy od Říma, t. j. z ciziny a je tudíž pramenem otravy pro německou duši a německé ctnosti.

Vidíme, že nauka nár. socialistická, možno-li ji nazývati doktrínou, obsahuje více negací než kladů.

Průvrženci Hitlerovi (z nichž je málo žen), tvoří ve skutečnosti ani ne tak stranu, jako spíše nesourodou skupinu nespokojených a zatrpklých lidí: vedle množství dělníků a malých zaměstnanců, špatně placených nebo nezaměstnaných, tam nalezneme rolníky, trpící zemědělskou krizí, úředníky, trpící drahotou, velmože na mizině, ba i knížata, doufající v jakýkoliv převrat, v obnovení svého zmiželeného vlivu, velmi mnoho důstojníků přinucených k nečinnosti a odstavených do pozadí omezením německého zbrojení, různé dobrodruhy, konečně — živel zvláště nespolehlivý — dav mladíků, kteří, protože nebyli ve válce, neznají jejich hrůz, a čerpají z vojenských a sportovních asociací touhu po velké minulosti a nenávist k přítomným omezením.

Tato nesourodá skupina se udržuje pohromadě prozatím jenom obzvláštní prestyží jednoho člověka, Adolfa Hitlera.

Je to zvláštní: Hitler, prorok integrálního německví, apoštol německého nacionalismu není německým příslušníkem. Rodilý Rakušan, nedosáhl nikdy německého státního občanství, a není nyní volitelným do říšského sněmu, kam umožnil vstup 107 poslancům své strany. Poněvadž zatím ztratil občanství rakouské, je tento nadvlastenec nyní bez vlasti.

Jako bývalý malířský dělník nemá Hitler jiného vzdělání než obecnou školu — a na rozdíl od Mussoliniho — nikdy vážně dále nestudoval.

Na tom však málo záleží. Když se objeví tento muž, střední postavy, hrubých rysů, vulgárního vzezření, oděný žlutým nepromokavým pláštěm, deštník pod paží, nohy v ošumělých holeních, propukají nesmírné davy v jasot. On mluví. Jeho hlas je zvučný, gesto energické, ale jeho slova, často prudká a někdy třaslavá, nenesou nikdy pečeť skutečné výmluvnosti. Má daleko do pádných vět a imperátorské stručnosti italského Duce. Přes to mu německé davy tleskají až do ohlušení: zde se projevila německá disciplína a Němec, který nosí na své hrudi hákový kříž národně socialistické strany, křičí: Hoch! Hoch! Hoch! řeči Hitlerově, stejně jako křičel Hoch! Hoch! Hoch! císaři a králi.

Hitlerova popularita by už byla pravděpodobně pobledla, kdyby dosažená německá příslušnost by mu byla dovolila vniknouti do říšského sněmu, kde by se byla objevila jeho prostřednost.

Adolf Hitler je pouhým vůdcem nespokojenců. Na neštěstí jsou nespokojených nyní v Německu legie, počínaje třemi miliony nezaměstnaných. K tomuto číslu sluší připojiti ty nezaměstnané, které statistika nezaznamenává, protože býti nezaměstnaným oficiálně, znamená platiti aspoň po šestadvacet týdnů příspěvky do nemocenské pokladny. Je tedy množství mladých dělníků, kteří nemohou splniti tohoto požadavku. Jejich počet se odhaduje přibližně na jeden milion. Z toho vyplývá, že 15 milionů Němců (zahrnuje v to celé rodiny) žijí nyní na útraty druhých, ostatně bídně a o hladu. Není tedy třeba se šíriti o tom, jaký výbuch přinesly volby. Všichni pozorovatelé Německa očekávali projev špatné nálady. Jenom jeho rozsah předčil očekávání. Je tím zřejmo, že nynější krize Německa je mnohem hlubší a mnohem vážnější než se myslelo. Je podivno, že muž jako Dr. Brüning — který nevypadá naprosto jako nerozvážlivec — a který svým úřadem měl býti obeznámen s mravním stavem svých krajanů, neprovedl spíše všechno jiné než rozpuštění říšského sněmu za těchto poměrů. Přivedl zároveň svou vlast do zamotané situace finanční.

Za volební kampaně mluvilo se často o revisi versailleského míru, o polském koridoru, o Horním Slezsku, o rozšíření armády.

To vše bylo však vedlejší. Nesmí se zapomenouti, že při rozpuštění říšského sněmu šlo jen o jednu věc, totiž o otázku finanční.

Německo je ve vážné hospodářské situaci a nebezpečné situaci finanční. Říše, země, města žijí pouze na účet půjček, které pro své vražedné úroky hrozí, že nebudou moci býti obnoveny. Brüningův kabinet, opírající se o buržoasní stranu a podporovaný prezidentem Hindenburgem se pokoušel uspořádati poněkud tento chaos. Zrada Hugenbergových přátel mu znemožnila úspěch.

Situace je nyní horší než kdykoli jindy. Německu hrozí nové zhroucení marky. Zajisté Hitler, který se domohl úspěchu demagogickými sliby, není schopným mužem, jenž by dovedl předejiti katastrofě.

Je možno věřiti, že pro nejbližší sousedy Německa není zde bezprostředního nebezpečí války. Většina Němců si jí nepřejí. Národní socialisté sami nenávidí více určitou část svých krajanů než cizince; ostatně přes své úspěchy jsou pouhou menšinou (6,000.000 hlasů ze 14. září na okrouhle 35 milionů odevzdaných hlasů vůbec).

Právě tak kde by našlo Německo — bez zahraničního, tak i vnitřního úvěru — nyní peníze, kterých by bylo třeba k novému zbrojení, jež, přes všechny přestupky versailleské smlouvy, je stále omezeno?

Za pět let bude možná situace jiná než dnes. Ale pro přítomnost možno říci, že skutečné nebezpečí pro sousedy Německa je v pohledu na ně, jak se řítí finanční katastrofou do anarchie a možná do nakažlivého komunismu.

Ani toto nebezpečí není možná tak příliš bezprostřední. Zdá se, že se občanské strany německé snaží vzchopiti. Zamýšlejí nyní utvořiti velkou koalici ve spojení se socialisty na obranu proti komunismu a národním socialistům.

Jak přiměti však sociálně demokratické vůdce německé, aby přistoupili na nutná bezpečnostní opatření finanční? A potom parlamentarism v Německu je nyní tak všeobecně diskreditován, že se zdá velmi nesnadným očekávati spásu od kombinace výhradně parlamentní.

Mnoho Němců mluví o tom, ponechat na čas moc Hitlerovcům, v naději, že se tím uspíš jejich znemožnění. Je to nebezpečný tah; což často nezpůsobila hazardní politika zmatek mezi těmi, kdož ji způsobili?

Poslední řešení: diktatura, někoho jiného než Hitlera, a která by pod nátěrem parlamentarismu, ať vážným, nebo méně vážným, dala Němcům ctnost, jim nejbližší: poslušnost.

Touto diktaturou by mohla být diktatura maršálka Hindenburga. Má však maršálek, přes autoritu, které se těší v Německu, při svých 82 letech k takové úloze nutnou energii a vytrvalost? Bez přílišného rizika omylu můžeme říci, že Německo vstupuje do období neslýchaných obtíží. Události posledních sedmi měsíců dokazují, že je v úpadku celý německý demokratický režim parlamentární se svými stranami málo vědomými kolektivní odpovědnosti a s hypertrofií třídních a skupinných zájmů. Německo je ve stavu revoluce v zárodku. Z něho se nedostane na ráz. Bude krise dlouhá? Ostrá? Vše závisí na obecných hospodářských poměrech. Dvě věci však možno už říci. Předně: je-li dnes hospodářská situace Říše velmi špatná — hlavně následkem nezaměstnanosti a krise zemědělské — nejsou její průmyslové síly porušeny. Třebas ochabuje, vykazuje německý obchod dosud přebytek dovozu. Činí asi 123 milionů marek jen pro měsíc září. Na druhé straně, nemají-li Němci smysl pro obecný zájem, slevuje-li snadno jejich mravnost, nemají-li politické zkušenosti, přesahuje-li jejich politické dětinství někdy všechny meze, mají přece jen přirozenou sklonnost k pořádku. Hrubá demagogie Hitlerova může rozvášniti davy. Ale je něco jiného slibovat než plnit. Kdyby klesli Němci někdy tak hluboko, aby se nechali svést k pokusu o fašistickou diktaturu, stal by se jim brzy nepřijemným chaos, do kterého by je diktatura uvrhla. Nikdo nemůže říci, jaké otřesy prodělá Německo než nalezne rovnováhu, kam až věci dojdou. Ale dřív či později se situace znovu upraví. Zatím možno soudit, že je dána otázka ústavní reformy a otázka reformy říšské správy. Říše se zjednoduší,

více sjednotí. Bude zavedena nová soustava volební, která ukončí tu absurdní diktaturu stran, jež činí z německého parlamentarismu komedii a z říšského sněmu, ať už je jakýkoli, sbor neschopný k vládě.

* * *

Úsilí německé politiky bude patrně nejdříve směřovat k revisi Youngova plánu, což by mělo tu výhodu, že by uspokojovalo zároveň frankofobii hitlerovců i starost o snížení rozpočtu měšťáckých stran.

Velkým nebezpečím této kampaně je, že bude mít ohlas v Itálii. Oficiální orgán Mussolinův psal vskutku těsně před německými volbami: »Je dosud někdo, aby věřil, že bude Youngův plán trvat až do roku 1988 a že smlouvy jsou věčné?

Němci se jistě budou snažit využít situace vytvořené volbami. Francii se říká se strany pravice: »Dejte pozor... Máme dost otroctví a donucování. Itálie, Maďarsko — a snad i Sověty? — a my, utvoříme hrozný blok nespokojenců. Nepřijmete-li naše podmínky, bude válka.« Centrum a levice říká: »Dejte pozor... Není možno hnát náš lid do krajnosti. Jeho požadavky jsou spravedlivé, nepokládejte je pořád za nemožné a nepřístupné. Přejete-li si, abychom zůstali pány situace — a náš pacifický duch je pro vás zárukou — dejte nám prostředky, jak zachovat naši autoritu nad masami.«

Je to zastrahování se strany pravice i levice, manévr je opravdu příliš prostý. Bylo by brzy po zdravém životě mezinárodním, kdyby stačilo nechat národ upadnout do hysterických záchvatů jen proto, aby dostal, co chce. Velký národ, jako německý, měl by být povznesen nad takové myšlení chorobného děcka. Může čekat mnoho od Francie, bude-li se chovat zdravě, dovede-li se opanovat. Ale Německo nemůže čekat, že bude Francie platit odměny jeho záchvatům. V tom směru se možno pohoršit nad článkem, který uveřejnil lord Rothermere před volbami 14. září v Daily Mail. Rozumní Němci sami uznali, že okamžik, který zvolil lord Rothermere pro uveřejnění své obhajoby Německa, byl výzvou zdravému rozumu a spíše uškodil německým zájmům než prospěl. Němcům, kteří spekulují na francouzsko-italské nedorozumění, aby zastrahili Francii, řekněme, že se těžce klamou. Tento spor je ovšem Francii velkou svízeli. Ale neznepokojuje ji. Proč? Protože spočívá jen v otázkách podružných a vesměs řešitelných. Spočívá spíše na slovech než na faktech. Nesnáze, které nejsou dosud upraveny, budou upraveny zítra. Mezi Francií a Itálií mohou být nedorozumění, ale nebude konfliktu. Je to často, že jsou odpůrci na cestě k dorozumění, když se zdá, že jsou si velmi vzdáleni.

Pokud běží o Sovětský Svaz, je opatrnost projevená k úspěchu Hitlerovců Moskvou diktována mnohem méně obavou kompromitovati se s fašisty než obavou o trvání jejich vítězství. Radek, který se stal specialistou pro vnitřní věci německé v Pravdě, když se byl odřekl trockismu, srovnává vítězství Hitlerovo s náhlým objevením se ostrova v moři následkem vulkanického výbuchu. Stejně tak může ostrov zmizet. Nová strana, která rozvinula po svém způsobu prapor socialismu, těžila z malomyslnosti mas, učinila se však pánem nadějí, které není s to uskutečnit. Také se tuší, že mezi stoupci, kteří se seskupili pod znamením hákového kříže, je mnoho potenciálních komunistů.

Moskevské kruhy se tedy drží v rezervě. Sovětský tisk, který přijal agrární konferenci varšavskou s temnými komentáři, který vytýká Francii, že podporuje v Ženevě žaloby proti dumpingu a stížnosti na sovětský vývoz, doporučuje naopak Německu, aby odolalo pokušení. Prozatím, nezdůrazňujíc případ Hitlerův, spokojuje se Rusko s výzvami, aby Německo zůstalo věrno tradici Rapallské.

* * *

Ostatně, můžeme-li co říci v mezinárodních debatách, lze jen tvrdit a zdůraznit pravdu, že naléhavé otázky, které máme řešit, tísnící nás nebezpečí nejsou malichernými otázkami prestyže, jaké měla v oblíbě diplomacie starého režimu, nýbrž životní problémy, na nichž závisí každodenní existence milionů lidí: nezaměstnanost, rozdělení výroby, spotřeby, mezinárodní úvěr a tak dále.

Fakt, který vše ovládá, jest, že teď máme světovou krizi a že tato krize způsobuje podvýživu milionů rodin. A přece, nedostává-li se chleba na jedné straně, je ho na druhé dosti. Svět — řekněme

prostě Evropa — je obětí choroby vaso-motorické, neobyčejně těžké. Toho okamžiku využívají Sověty, aby vrhaly na trh zboží za lacinou cenu, nechávajíc hladovět svoje obyvatelstvo. Co vlastně chtějí? Ztížit evropskou chorobu, zavést do »měšťáckých« národů takové fermenty neklidu, bídy, revolty a nenávisti, aby se na konec se strhanými nervy vrhli sami proti sobě. Pak přijde okamžik pro asijský bolševismus, aby přikročil k »likvidaci« západního kapitalismu. Konservativní společnost opíjejíc se slovy a vrhající se ztřeštěně do mystiky násilí, odřízne si vlastní rukou větev, na které sedí. Jakmile se kdekoli objeví sebe menší porucha rovnováhy, všechno se zhroutí . . . Mluvíme pořád o míru. Celý svět po něm touží. Ale co je to vlastně mír? Ustání války? Vznesená abstrakce? Nikoli. Mír je zdraví, dobré fungování evropského organismu. Ale tento organismus funguje špatně. Proč? Následkem gdanského koridoru? Následkem Eupen a Malmédy? Následkem statutu saarského? Demilitarisace Porýnska? Námořního sporu francouzsko-italského? Absurdnost. Jestliže funguje evropský organismus špatně, je to proto, že sotva vyšel z války a že válka 1914—1918 byla největším ničením blahobytu, jaké lidstvo poznalo. Návrat zdraví, založení opravdového míru vyžaduje, aby se obnovilo zničené bohatství. Je to dlouhá práce, nevděčná, která vyžaduje klidu, spojení, dohody úsilí a zvláště novou koncepci kolektivního života a vzájemné mezinárodní závislosti. Je skoro stydno říkat takové truismy, a zvláště proto, že dnes, dvanáct let po válce, je nutno to říkat. Právě v okamžiku, kdy po-
ciťujeme všichni spousty ve svém soukromém hospodaření, které tato kolektivní katastrofa způsobila, slyšíme nerozumné lidi, kteří navrhuji jako lék proti naší chorobě právě ty jedy, jež ji způsobily.

Avšak Evropa se nenalézá jen před problémem znovu vytvořit bohatství. Má také problém nezaměstnanosti, jehož vážnost sice kolísá podle obecného stavu světového trhu a podle sezony, ale jenž netkví v něčem nahodilém, nýbrž trvalém. Je to důsledek supermachinismu, moderního dopravnictví, konce přistěhovalectví do Ameriky. Je to i důsledek bolševismu, neboť je jasno, že ochromení nesmírného Ruska je jednou z hlavních příčin choroby, kterou trpí evropský organismus.

Otázkou nezaměstnanosti nelze se už zabývat individuálně. Stala se otázkou mezinárodní. Není už možno, aby některý stát nesl stále takové břemeno. Národní hospodářství je tím podvracováno. Prvým úkolem, který se vnucuje výboru Evropské jednoty, jest čelit tomuto problému a hledati, jak jej po částech a postupně řešit. Nelze říkat, že je to otázka neřešitelná. Není neřešitelných otázek. Jsou jen lidé bez obraznosti a bez vůle. Ohromné masy lidí jsou nakupeny do jednoho kouta, zatím co tři čtvrtiny světa leží na prázdno a úhorem. Už jen to ukazuje vadu naší stísněné civilizace a nesmírné perspektivy, které se nám skýtají. Je mnoho možností pomoci mezinárodním plánem a mezinárodním úvěrem. Ale čas spěchá. Zlo roste. Národově se vysilují. Je třeba jednat. Což Evropan, tak hrdý na svou vynalézavost, na svou tisíciletou civilizaci křesťanskou, dospěl k takovému materialismu, že nevidí jiného prostředku k řešení demografické otázky než kopati hroby za hukotu děl?

V Evropě se dnes uplatňuje politika dvojí: jeden směr si přeje dohody a usmíření zájmů. Pro něj tvoří podstatu soudobého míru sociální, hospodářské a finanční otázky, které nás všechny tísní a které nelze řešiti než sloučením úsilí a přijetím společných zásad. Má-li tato politika zůstatí živou, musí se neustále přizpůsobovat podmínkám moderního světa. Ale toto přizpůsobování se musí uskutečňovat dovolenými cestami a s ohledem na smlouvy a dohody, které je doplňují. Nevylučuje jenom řešení násilím, nýbrž i taková řešení, která by nadělala více zmatků než prospěchu a škodila by tak pospolitosti. Je to hegemonie francouzská, takový mír? Tak mluvit, je trochu nevážné. Hegemonie obecného zájmu nad individuálním, ano. Hegemonie zdraví nad horečkou, jistoty nad dobrodružstvím, pořádku nad zmatkem. Hegemonie ducha smířlivosti a dohody nad duchem násilí a zlosti. Hegemonie rozkvětu, jež umožňuje pouze mír a důvěra, nad bídou, kterou nutně rodí válka. Hegemonie mezinárodní pomoci nad rutinou egoismu. Toť jeden směr politický.

A druhý? Je to prostě politika, vrhat se střemhlav do propasti.